

24. 6. 2008

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Jednací jazyk během řízení o mezinárodní ochraně

Řízení o mezinárodní ochraně je speciálním druhem správního řízení, při kterém se rozhoduje o udělení jedné z forem azylu nebo mezinárodní ochrany. Rozhoduje se zde o osudu osoby-cizince, který se zpravidla neorientuje v českém právu, nemůže tak plně a kvalitně uplatňovat všechna své práva, a proto se její pozice v řízení může jevit jako „zranitelnější“ i přes deklarovanou rovnost subjektů řízení.

Zákon o azylu (z. č. [325/1999](#) Sb.) obsahuje v § 22 oproti obecnému správnímu řádu vlastní úpravu jednacího jazyka během řízení. Účastník má právo jednat (tzn. především vypovídat a být vyzrazen) o všech relevantních úkonech) v mateřském jazyce a nebo v jazyce, ve kterém je schopen se domluvit.

Účastník může využít bezplatných služeb tlumočnických, kterého pro tento účel zajišťuje Ministerstvo vnitra ČR (ministerstvo často uzavírá dlouhodobější smlouvy s překladatelskými agenturami) a nebo si může na své náklady zajistit tlumočnické vlastní. Odměna za výkon tlumočnické činnosti a úhrada nákladů spojených s výkonem této činnosti se stanoví dohodou mezi ministerstvem vnitra a tlumočnickem. Výše odměny a úhrada nákladů nesmí překročit výši stanovenou podle zákona o znalcích a tlumočnících. Určitý problém v zajištění tlumočení pomocí tlumočnických agentur spatřuji v jejich finanční náročnosti oproti tlumočení fyzickou osobou, která není zaměstnávána agenturou. Bezplatnost obstarání tlumočnické služby pro žadatele odlišuje řízení o mezinárodní ochraně od obecného správního řízení podle správního řádu, který v § 16 odst. 3 říká, že v řízení o žádosti si žadatel, který není občanem ČR, obstará tlumočnicka na své náklady sám, nestanoví-li zákon jinak. Řízení o mezinárodní ochraně je tedy výjimkou z povinnosti nést si sám náklady na tlumočení.

Zákonodárce zcela správně umožnil jednat i v jazyce nemateřském, protože si uvědomoval velké potíže, které by mohly vzniknout při zajišťování tlumočnicků z různých „kmenových, domorodých“ jazyků. Přesto i tak dochází k průtahům v řízení pro nedostatek kvalifikovaných tlumočnicků z exotických řečí, především z jazyků jihovýchodní Asie a Afriky (čínština, bengálština, hindština, somálština kurdština). Větší část afrických žadatelů mimo svůj mateřský jazyk ovládá i oficiální (kolonizátorský a tedy světový) jazyk, čímž umožňují rychlejší průběh řízení. Tlumočnick by měl být obeznámen s kulturou a jazykem žadatele, ale jeho role by měla být zároveň pasivní a naprosto neutrální. Měl by pouze přesně zprostředkovat obsah žadatelových tvrzení, byť jsou třeba nelogická a nesouvislá a neměl by se během řízení s žadatelem jakkoliv radit nebo domlouvat.

Zákon o azylu upravuje jednací jazyk pouze během správního řízení, a proto se na soudní přezkum daného rozhodnutí použije soudní řád správní (resp. občanský soudní řád podle § 64 soudního řádu správního, dále jen s.ř.s.). Cizinec má právo jednat před soudem ve své mateřštině, i když ovládá jiný jazyk. Účastníkovi, jehož mateřštinou je jiný než český jazyk, soud ustanoví tlumočnicka, jakmile taková potřeba vyjde v řízení najevo. Pro zajištění rovného postavení obou stran před soudem je soud povinen zajistit tlumočnicka bezplatně. Soud zajišťuje tlumočnicka pro ústní jednání, přičemž písemná komunikace probíhá v jazyce českém. Ne všichni žadatelé využívají pomoci nevládních neziskových organizací nebo ovládají český jazyk natolik, aby byli schopni porozumět obsahu a smyslu těchto

písemností. Praxe krajských soudů se v dané věci liší, neboť jim je zákonem dána možnost posoudit, zda již nastala taková situace, ve které je tlumočnick nezbytný.

Postup jednotlivých krajských soudů se také podstatně liší při přijímání písemností žadatelů v mateřském jazyce. Jsou případy, kdy je určité podání v mateřštině žadatele odmítnuto s tím, že pokud jej ve stanovené lhůtě nepřeloží do českého jazyka, nebude k němu přihlíženo. Jiné soudy naopak tlumočnicka ustanovují bezproblémově vždy, případně kdy si sám žadatel již na počátku soudního řízení zažádá o jeho ustanovení. Problémy mohou také nastat při předkládání důkazů žadatelem (respektive jemu pomáhající neziskovou nevládní organizací), např. ve formě novinových článků nebo zpráv různých organizací monitorujících stav lidských práv v zemi původu, které jsou často v jazyce anglickém, který v tomto případě není jazykem ani mateřským a ani jazykem, ve kterém je žadatel schopen se dorozumět. Žadatelé požadují v rámci soudního přezkumu úhradu nákladů spojených s překladem písemností do českého jazyka, čemuž soudy nevyhovují dle § 59 s.ř.s., podle něhož si každý z účastníků a osob zúčastněných na řízení platí náklady, které vzniknou jemu nebo jeho zástupci. Stát platí pouze ty náklady, které jsou spojeny s tlumočným a s tím, že účastník jedná ve své mateřštině. Pokud byly tedy důkazy předloženy v jiném než mateřském jazyce žalobce, je na něm, aby si na své náklady obstaral jejich české znění.

K otázce jednacího jazyka během řízení se vyjádřil Nejvyšší správní soud např. v rozhodnutí ze dne 28.8.2003, č.j. 2 Azs 3/2003-44, podle kterého „není porušením práva žadatele o azyl na úplné vyjádření podle § 22 odst. 1 zákona o azylu, pokud byl pohovor na jeho žádost veden v ruském jazyce, jestliže důvody žádosti o azyl uvedené při pohovoru odpovídaly jeho vlastnímu vyjádření v mateřském arménském jazyce.“ Pohovor se stěžovatelem, arménským občanem, byl veden v ruském jazyce, ačkoliv mu stěžovatel nerozuměl natolik dobře, aby se v něm mohl dostatečně vyjadřovat. Protokol o pohovoru si nemohl stěžovatel přečíst, neboť neuměl dostatečně česky a tlumočnick z arménštiny nebyl přítomen, v důsledku čehož si stěžovatel nemohl ověřit, zda protokol obsahoval všechna jeho tvrzení. Nejvyšší správní soud konstatoval, že v daném případě stěžovatel v průběhu správního řízení opakovaně uvedl, že ovládá ruský jazyk a požádal, aby řízení bylo v tomto jazyce vedeno. Správní orgán tak nemohl porušit citované zákonné ustanovení, pokud nezajistil k pohovoru tlumočnicka z arménského jazyka. Dále se tímto zabýval rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16.6.2004, č.j. 4 Azs 112/2004-50: *„Jestliže stěžovatelka sepsala část podání, jímž doplňovala žalobu, v jazyce mongolském, a na výzvu soudu o přeložení této části podání do českého jazyka reagovala sdělením, v němž poukazovala na nutnost přibrání tlumočnicka za účelem realizace zásady rovnosti účastníků řízení před soudem, jde o situaci, v níž vyšla v řízení před krajským soudem najevo potřeba ustanovit tlumočnicka účastníku, jehož mateřštinou je jiný než český jazyk. Krajský soud proto pochybil, pokud v dané věci neustanovil v řízení tlumočnicka a návrh stěžovatelky odmítl pro neodstranění vad podání podle § 37 odst. 5 s. ř. s.“*

Zákon o azylu je častým předmětem polemik a kritik pro jeho kvalitu. Tyto výtky by ale neměly směřovat vůči úpravě jednacího jazyka během řízení. V celém řízení je nutné se řídit zásadou hospodárnosti a procesní ekonomie. K tomu může podstatnou měrou přispět žadatel o azyl (resp. mezinárodní ochranu), pokud přistoupí k tomu, že řízení o mezinárodní ochraně a jeho kontakt se státními orgány bude probíhat v jazyce více rozšířeném. Tím tak ušetří nejenom náklady na tlumočení z exotického jazyka, ale urychlí tak i dobu vydání konečného rozhodnutí.

Další články:

- [Určení nadřízeného orgánu magistrátu vykonávajícího dozor nad usneseními, rozhodnutími nebo jinými opatřeními učiněnými městskými obvody nebo městskými částmi v samostatné působnosti](#)
- [NSS sjednotil judikaturu ve věci odvodu za porušení dotačních pravidel](#)
- [Obnovení způsobilosti účastníka zadávacího řízení na veřejnou zakázku v rozhodovací praxi správních a soudních orgánů](#)
- [Otázka uveřejňování skutečně uhrazené ceny ve vztahu k zákonu o registru smluv a zákonu o zadávání veřejných zakázek](#)
- [K právu jiných osob nahlížet do spisů ve smyslu § 65 odst. 1 in fine trestního řádu](#)
- [Rozhodování o regresním nároku ručitele v rozhodčím řízení](#)
- [Nařízení \(EU\) č. 2018/389 - nová pravidla pro poskytovatele platebních služeb](#)
- [Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky je veřejnou institucí](#)
- [Jistota v zadávacím řízení ve formě bankovní záruky a možnost její autorizované konverze](#)
- [Malý dopravní význam aneb které komunikace \(chodníky\) nepodléhají povinné zimní údržbě?](#)
- [K postupu orgánů během řízení dle § 31a odst. 3 ZOŠ](#)